

Lexicologia i semàntica catalanes

UAB

Universitat Autònoma
de Barcelona

Guia docent

Titulacions de Grau i de Màster

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	Lexicologia i semàntica catalanes
Codi	100698
Crèdits ECTS	6
Curs i període en el qual s'imparteix	2013-2014 (1r semestre)
Horari	Dimarts i dijous 13.00-14.30
Lloc on s'imparteix	Facultat de Filosofia i Lletres
Llengües	català

Professor/a de contacte

Nom professor/a	Jaume Mateu Fontanals
Departament	Filologia Catalana
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B9-0040
Telèfon (*)	93-5814833
e-mail	Jaume.Mateu@uab.cat
Horari d'atenció	Es fixarà al començament del curs

2. Equip docent

Nom professor/a	Jaume Mateu Fontanals
Departament	Filologia Catalana
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B9-0040
Telèfon (*)	93-5814833
e-mail	Jaume.Mateu@uab.cat
Horari de tutories	Es fixarà al començament del curs

(Afegeix tants camps com sigui necessari)
(*) camps optatius

3.- Prerequisits

(prerequisits oficials i/o coneixements necessaris per a seguir correctament l'assignatura)

L'alumne ha de tenir un bon domini instrumental de la llengua catalana, tant oral com escrit, i ha de dominar la normativa gramatical.

És important també que l'alumne hagi assimilat bé els continguts de morfologia lèxica i de sintaxi bàsica de l'assignatura *Llengua catalana* de primer curs.

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

L'assignatura de *Lexicologia i semàntica catalanes* consisteix en l'estudi de les propietats morfològiques, sintàctiques i sobretot semàntiques de les unitats lèxiques del català. Aquest curs forma part del grup d'assignatures obligatòries de la matèria "Llengua catalana: sincronia".

OBJECTIUS FORMATIUS:

Concretament, en l'àmbit de la morfologia lèxica, l'alumne ha de poder:

- analitzar les estructures morfològiques i sintàctiques dels processos de derivació i composició;
- analitzar les relacions d'estructura argumental entre la morfologia lèxica i la sintaxi;
- ser capaç de resoldre problemes que facin referència a l'estructura morfològica dels elements lèxics;
- ser capaç de distingir, a partir d'una teoria lèxica, quins mots són (im)possibles.

Concretament, en l'àmbit de la semàntica, l'alumne ha de poder:

- assolir una perspectiva general sobre com una teoria formal de la semàntica concep la composicionalitat i l'estructuració del significat lèxic i oracional;
- ser capaç de distingir quins aspectes del significat lèxic són rellevants per a la gramàtica i quins no ho són;
- ser capaç de resoldre problemes que facin referència a l'estructura semàntica dels mots i de les oracions;
- assolir una perspectiva general sobre com una teoria cognitiva del llenguatge concep el significat a partir d'habilitats generals de la cognició humana;
- ser capaç d'analitzar frases fetes i expressions lexicalitzades del català amb les eines de la semàntica cognitiva;
- ser capaç d'analitzar les relacions de sentit entre els mots amb les eines de la semàntica cognitiva.

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Competència	CE6. Analitzar les propietats lèxiques, fonètiques, fonològiques, sintàctiques i semàntiques de la llengua actual.
Resultats d'aprenentatge	<p>Identificació correcta de les propietats lexicosintàctiques i lexicosemàntiques dels mots.</p> <p>Capacitació per a l'anàlisi d'estructures lingüístiques.</p> <p>Descripció dels processos combinatoris de creació de les unitats lingüístiques, especialment de les unitats lèxiques.</p>
Competència	CE7. Relacionar els coneixements sobre les propietats internes i externes de la llengua amb les diferents condicions d'ús.
Resultats d'aprenentatge	<p>Distinció dels factors gramaticals i conceptuals que determinen la interpretació global de les estructures lèxiques i semàntiques.</p> <p>Identificació dels factors pragmàtics que condicionen l'ús de les diverses estructures lingüístiques.</p>
Competència	CE8. Aplicar adequadament els principis prescriptius de la llengua estàndard i dels registres cultes.
Resultats d'aprenentatge	<p>Determinació del tipus de registre a partir de bases morfològiques, sintàctiques i semàntiques.</p> <p>Identificació de les causes de la variació derivades del registre.</p>
Competència	CT1. Dominar l'expressió oral i escrita.
Resultats d'aprenentatge	Assoliment d'una expressió oral i escrita correcta i efectiva.
Competència	CT2. Potenciar la capacitat de lectura, interpretació i anàlisi crítica.
Resultats d'aprenentatge	<p>Assoliment d'un hàbit de lectura efectiu.</p> <p>Millora de la capacitat d'interpretació i anàlisi crítica dels textos.</p>

6.- Continguts de l'assignatura

Segons la fitxa de la matèria *Llengua catalana: sincronia*, els continguts que s'han de tractar a l'assignatura de *Lexicologia i semàntica catalanes* són els següents:

1. Propietats sintacticosemàntiques de les categories lèxiques.
2. Estructura interna dels elements lèxics.
3. Tipus de predicats.
4. Mots complexos (morfologia lèxica).
5. Semàntica del mot.

Continguts desglossats:

1. **Introducció.** Lèxic i lexicó mental. Lexicó i gramàtica. Informació lingüística i enciclopèdica de les entrades lèxiques. Diferents tipus d'informació lèxica. Concepcions estàtiques i dinàmiques del lexicó. L'ús creatiu dels mots.
2. **Morfologia lèxica i sintaxi.** Formació de mots complexos: derivació i composició. Tipus de compostos. Morfologia lèxica i l'herència de l'estructura argumental. Formació de compostos [N+V] i estructura argumental. Morfologia derivativa nominal: nominals i nominalitzacions. Descomposició lexicosintàctica de verbs inergatius, inacusatius, transitius i causatius. Morfologia derivativa adjectival: el cas dels adjectius en *-ble*. Mots possibles i mots impossibles.
3. **Semàntica lèxica i sintaxi.** Predicats, arguments i adjunts. Sintaxi i semàntica dels diferents tipus de predicats. Papers temàtics i protorols temàtics. Descomposició semàntica dels elements lèxics: significat estructural vs. significat idiosincràtic. Estructura eventiva i aspecte lèxic (*aktionsart*). Classes lexicosemàntiques i lexicoaspectuals de verbs. Fonaments semàntics i aspectuals de la inacusativitat. Algunes alternances de l'estructura argumental. Normativa i descripció d'un cas de sintaxi verbal: els predicats psicològics.
4. **Semàntica lèxica i cognició.** Gramàtica cognitiva i lèxic; *construalitat* semàntica i contingut conceptual. Marcs semàntics. Significat verbal i significat construccional. Semàntica cognitiva i patrons de lexicalització: el català com a llengua d'emmarcament verbal. Metàfores conceptuais i esquemes d'imatge. metàfores i frases fetes. Categorització i teoria de prototips. Semàntica cognitiva i relacions de significat: polisèmia, hiponímia, sinonímia, antonímia, meronímia, etc.

7.- Metodologia docent i activitats formatives

Les activitats dirigides assumeixen la metodologia de l'aprenentatge basat en problemes i consistiran en (i) presentacions de la matèria amb discussió dels problemes que es plantegin; (ii) pràctiques d'aula que, a partir de l'estudi de casos concrets, pretenen reforçar els coneixements teòrics i desenvolupar la capacitat d'anàlisi.

TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
-------------------	-----------	-------	------------------------

Dirigides

Exposició de temes	35	adquisició de CE6 a CE8
Pràctiques d'aula	17	adquisició de CE6 a CE8

Supervisades

Seminaris de discussió de textos de la bibliografia i resolució d'exercicis d'aplicació de la teoria	19	adquisició de CE6 a CE8

Autònomes

Preparació de les pràctiques d'avaluació continuada	31	adquisició de CE6 a CE8 i de CT1-CT2
Estudi dels apunts i la bibliografia recomanada	40	adquisició de CE6 a CE8

8.- Avaluació

(Indicar el tipus d'evidències d'aprenentatge que l'estudiant haurà de lliurar, el seu pes en la qualificació final, els criteris d'avaluació, la definició de "no presentat", el procediment de revisió de les proves, el tractament d'eventuals casos particulars, etc.)

L'avaluació es farà en 3 mòduls:

- (a) Mòdul de presentació i discussió de textos a l'aula: 10%
- (b) Mòdul d'activitats d'avaluació continuada: 40%
- (c) Mòdul d'examen final: 50%

L'assignatura quedarà superada si, sumant els resultats de tots els mòduls, s'arriba a una puntuació de 5. S'obtindrà un "no presentat" quan no s'hagi fet la prova escrita del mòdul (c) o no s'hagin realitzat totes les activitats d'avaluació continuada del mòdul (b). Caldrà superar l'examen (mín. amb un 5) per fer la mitjana amb la nota de les activitats d'avaluació continuada. Pel que fa a la *reavaluació*, s'hi podran acollir els alumnes amb una nota final no inferior a 4.

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ

HORES

RESULTATS D'APRENTATGE

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
Proves escrites	6	CE6-CE8 i CT1-CT2
Reavaluació	2	CE6-CE8 i CT1-CT2

9- Bibliografia i enllaços web

Bibliografia essencial

- Cabré, M. T. i Rigau, G. (1985). *Lexicologia i semàntica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- De Miguel, E. (ed.). (2009). *Panorama de la lexicología*. Barcelona: Ariel Letras.
- Escandell, M. V. (2007). *Apuntes de Semántica léxica*. Madrid: Cuadernos de la UNED.
- Espinal, M. T. (coord.) et al. (2002). *Semàntica. Del significat del mot al significat de l'oració*. Barcelona: Ariel Lingüística.
- Gràcia, L. (1994). *Morfologia lèxica. L'herència de l'estructura argumental*. Col·lecció Biblioteca Lingüística Catalana. Universitat de València.
- Moreno Cabrera, J. C. (2003). *Semántica y gramática. Sucesos, papeles semánticos y relaciones sintácticas*. Madrid: Ed. Antonio Machado Libros.

Bibliografia complementària

- Bosque, I. (1989). *Las categorías gramaticales*. Madrid: Síntesis.
- Bosque, I. (2000). "Objetos que esconden acciones. Una reflexión sobre la sincategorematicidad". Dins Cabré, M.T. i Gelpí, C. (eds.). *Lèxic, corpus i diccionaris*. 15-30. Universitat Pompeu Fabra. Barcelona: Publicacions de l'IULA.
- Bosque, I. (2001). "Sobre el concepto de 'colocación' y sus límites". *Lingüística Española Actual* 23: 9-40
- Bosque, I. (2012). "On the lexical integrity hypothesis and its (in)accurate predictions". *Iberia* 4.1: 140-173.
- Cabré, M. T. (1994). *A l'entorn de la paraula. (Vol. I: Lexicologia general; vol. II: Lexicologia catalana)*. Col·lecció Biblioteca Lingüística Catalana, Universitat de València.
- Cabré, M. T. (2002). "La derivació". Dins Solà, J. et al. (dir.). *Gramàtica del català contemporani* (vol. I). 731-775. Barcelona: Empúries.
- Cabré, T. i Mateu, J. (1998). "Estructura gramatical i normativa lingüística: a propòsit dels verbs psicològics en català". *Quaderns. Revista de Traducció* 2: 65-81.
<http://www.raco.cat/index.php/quadernstraduccio/article/viewFile/25162/24997>
- Croft, W. i Cruse, D. (2008). *Lingüística cognitiva*. Madrid: Akal Cambridge.
- Espinal, M. T. (2000). "Sobre les expressions lexicalitzades". *Els Marges* 67: 7-31.
- Espinal, M. T. i Mateu, J. (2005). "La llengua a les frases fetes". *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura catalanes*, núm. 36, pàg. 20-31.
- Gràcia, L. (1989). *Els verbs ergatius en català*. Maó, Institut Menorquí d'Estudis.
- Gràcia, L. (2002). "Formació de mots: composició". Dins Solà, J. et al. (dir.). *Gramàtica del català contemporani* (vol. I). 777-829. Barcelona: Empúries.
- Hale, K. i Keyser, S. J. (1993). "On Argument Structure and the Lexical Expression of Syntactic Relations". Dins *idem* (eds.). *The View from Building 20. Essays in Honor of Sylvain Bromberger*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Harley, H. i Noyer, R. (2000). "Formal versus encyclopedic properties of vocabulary:

- Evidence from nominalisations". Dins Peeters, B. (ed.). *The Lexicon-Encyclopedia Interface*. 350-374. Amsterdam: Elsevier.
- Lakoff, G. i Johnson, M. (1986). *Metàforas de la vida cotidiana*. Madrid: Cátedra.
- Levin, B. i M. Rappaport Hovav (2005). *Argument Realization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lieber, R. (2004). *Morphology and lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marantz, A. (1997). "No Escape from Syntax. Don't Try Morphological Analysis in the Privacy of Your Own Lexicon". *UPenn Working Papers in Linguistics 4.2*: 201-225.
- Mascaró, J. (1986). *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Mateu, J. (2000). "La semàntica relacional de l'estructura argumental i la seva aplicació a una alternança lexicosemàntica del català". *Llengua i Literatura 11*: 281-309.
- Mateu, J. (2007). "Dos teorías semánticas de los esquemas eventivos". *Actas del VI Congreso de Lingüística General (Santiago de Compostela 2004)*. 455-465. Madrid: Arco Libros.
- Mendikoetxea, M. (2007). "En busca de los primitivos léxicos y su realización sintáctica: del léxico a la sintaxis y viceversa". Dins. Cabré, T. (ed.). *Lingüística Teòrica: anàlisi i perspectives II* (Col·lecció: Monografies de Catalan Journal of Linguistics). 55-102. Bellaterra: Servei de Publicacions de la UAB.
- Moreno Cabrera, J. C. (2007). "Observaciones sobre 'dos teorías semánticas de los esquemas eventivos' de Jaume Mateu Fontanals". *Actas del VI Congreso de Lingüística General (Santiago de Compostela 2004)*. 1779-1784. Madrid: Arco Libros.
- Picallo, C. (1991). "Nominals and Nominalizations in Catalan". *Probus 3.3*: 1-34.
- Pustejovsky, J. (1995). *The Generative Lexicon*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Ramchand, G. (2008). *Verb meaning and the lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rosselló, J. (2002). «El SV, I: Verb i arguments verbals». Dins J. Solà et al. (dir.). *Gramàtica del català contemporani*, vol. II, cap. 13. Barcelona: Empúries.
- Singleton, D. (2000). *Language and the Lexicon. An Introduction*. Londres: Arnold.
- Talmy, L. (2000). *Toward a Cognitive Semantics*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Tuson, J. (2008). *Això és i (no és) Allò*. Badalona: Ara llibres.
<http://www.tv3.cat/videos/457169/Jesus-Tuson>
- Ynglès, M. T. (1996). "El temps no passa en va: correlació forma-significat en les expressions temporals". *Llengua i Literatura 7*: 235-270.

10.- Programació de l'assignatura

(la programació de la assignatura explicitarà les activitats formatives i els lliuraments, segons les taules següents. En aquest requadre el professor pot introduir un text explicatiu de la programació de l'assignatura o, si cal, fer referència a un document extern que haurà d'estar al campus virtual de l'assignatura)

Les dates concretes de les proves i les instruccions per a les activitats d'avaluació continuada es comunicaran a classe i a través del Campus Virtual.

ACTIVITATS D'APRENTATGE

DATA/ES	ACTIVITAT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRENTATGE

LLIURAMENTS

DATA/ES	LLIURAMENT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRENTATGE